

וטוב לעינים, וכל שכן שהוא טוב לבני מעינים.

אמר אביי: והוא — דיפה וטוב הוא — דיתב אבי תפי, ועביד קול הנשמע: "תוך תוך!" שהושיב התבשיל בכירה במקום שפיתת הקדירה, ונתבשל יפה ונצטמק עד שנימוחו התרדין ורתחו, ובשעת רתיחה דומה כמשמיע קול "תוך תוך".

אמר רבא, ביום אחד שהיה שמח בו: דעתי צלולה עכשיו, ולכן הריני מזומן להשיב בחרפות לכל מי שישאלני, כמו בן עזאי, שהיה דורש בשוקי טבריא! ולא היה בימיו חריף ועוקר הרים כמותו.

אמר שאל ליה ההוא מרבנן לרבא: תפוחים — בכמה הוא שיעור מזון שתי סעודות שלהם, שיהיו ראויים לעירוב?

אמר ליה רבא: וכי מערבין כלל בתפוחים? ¹²

ותמהינן ארבא: וכי לא מערבין בהן?!

והתנן במסכת מעילה: כל האוכלין הטמאין מצטרפין לשיעור כדי לפסול את הגוייה [את גופו של האדם האוכלם] מלאכול בתרומה ¹³,

באכילת שיעור של חצי פרס אוכלים טמאים.

כי אתא — רבי ירמיה — לבי מדרשא, ושאל את שאלתם, אמרו ליה: הכי אמר רבי ינאי: מערבין בפולין לחין. וכמה שיעורן? אמר רב חיאל: כמלא היר.

אמר רב המנונא: מערבין בתרדין חיין?

ותמהינן עלה: איני!

והאמר רב חסדא: סילקא [תרד] חייא, הנאכל כשאינו מבושל — קטיל גברא חייא [הורג אדם חי], וכיון שכן, האיך מערבין בהן?!

כט-א ומשנינן: החיא סילקא דאמר רב חסדא דקטיל גברא, מיירי בסילקא דבשיל ולא בשיל, אבל כשהוא חי לגמרי ראוי הוא לאכילה, ומערבין בו.

איכא דאמרי הכי אמר רב המנונא: אין מערבין בתרדין חיין, דהא אמר רב חסדא: סילקא חייא קטיל גברא חייא.

והכי מתמהינן עלה: והא קא חזינן דקא אכלי להו כשהן חיין ולא מייתי [ואינם מתים]?!?

והכי משנינן: התם — הא דרב המנונא ורב חסדא — בבשיל ולא בשיל, ולא מיירי רב המנונא ורב חסדא בחי לגמרי.

אמר רב חסדא: תבשיל של תרדין, יפה ללב

אחר בזה. וראה מה שכתבו שאר הראשונים בזה.

13. שאף שאין אוכל יכול לטמא אדם במגע, בכל זאת, אם אכל אדם טהור אוכל טמא, נפסלה גוייתו מלאכול בתרומה, מדרבנן.

שאין נאכלין כמות שהן חיין, ריטב"א. וראה בהערות שם.

12. וביאר הריטב"א בשם תוספות: שתפוחין שלהן קשים היו, ואין דרך לאוכלן חיים אלא על ידי הדחק. ובתוספות שלנו לעיל דף כז: כתבו ביאור

משום דקתני במשנה: ובמזון שתי סעודות לעירוב, וכביצה לטמא טומאת אוכלין.

ומשמע, שכל דבר שהוא מטמא טומאת אוכלין נחשב גם כמזון הראוי לעירוב.

והני תפוחים נמי בני טמויי טומאת אוכלין נינהו, ואם כן ראוי גם לערב בהם¹⁵.

וכמה הוא שיעור התפוחים לעירוב?

אמר רב נחמן: תפוחים שיעורם בקב, לפי שבשיעור זה יש כדי ללפת שתי סעודות פת¹⁶.

מיתיבי מהא דתניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: עני הבא אל הגורן כדי לקבל מעשר עני — שאין פוחתין מליתן לו מזון שתי סעודות מאותו מין שמחלק, כדלקמן — נותנין לו:

עובלא [שמינית של ליטרא] תבלין [משום שבכך מתבלין שתי סעודות], וליטרא ירק, ועשרה אגוזין, וחמשה אפרסקין, ושני רמונים, ואתרוג אחד. כי פעמים שאדם מלפת בכל אלו שתי סעודות של פת [ריטב"א].

ואמר עלה גורסק בר דרי משמיה דרב מנשיא בר שנובלי משמיה דרב: וכן הוא שיעורם של כל אלו לעירוב תחומין. לפי שגם שיעור עירוב הוא מזון שתי סעודות.

כלומר: חצי "פרוסה", כאשר שיעור ה"פרוסה" עצמה הוא חצי "ככר", ובככר יש שמונה ביצים. וכמבואר לקמן דף פב ב.

דהיינו, אוכל טמא בשיעור שני ביצים.

וכן מצטרפין כל האוכלין במזון לשיעור שתי סעודות — הדרוש להנחת עירוב תחומין.

וכן מצטרפין כל האוכלין הטמאין לכביצה, כדי שיוכלו לטמא ביחד אוכל אחר טומאת אוכלים במגען בו¹⁴.

ומבאר הגמרא את הקושיה מהמשנה הזאת על רבא:

והאי — מאי תיובתא מהך משנה?!

אילימא משום דקתני בה "כל האוכלין" לענין מזון שתי סעודות לעירוב, ומכאן יש ללמוד שמערכים בתפוחים כשיש בהם מזון שתי סעודות, ומשום דהני תפוחים נמי בני אכילה נינהו, ובכלל "אוכלין" הן.

אי אפשר לומר שקשה מכאן.

כי והאמר רבי יוחנן לעיל: אין למדין מן הכללות, ואפילו במקום שנאמר בו "חוק" מדבר פלוני, ושפיר איכא למימר דתפוחים יצאו מן הכלל של המשנה?!

אלא הכי הוא דמותבין:

14. ויש מן הראשונים שמפרשים דקאי גם על השיעור לקבלת טומאה של האוכל, ראה כסף משנה פ"ד מטומאת אוכלין.

15. הריטב"א כתב דממשנה יתירה הוא דמקשינן, דכל הך סיפא מייתרא, כי אפשר ללמוד זאת מרישא, דמיירי לענין פסול גוייה.

16. ריטב"א. ובמשנה ברורה כתב: משום דבציר מהכי לא חשיבי, ובשער הציון ציין: "גמרא", והיינו, דכן משמע מתירוק הגמרא לקמן.

משום דכתיב במעשר עני "ונתת", ולהכי שיעור חשוב, הראוי להקרא "נתתנה" בעינין¹⁷.

רבי מאיר אומר: חצי קב שעורין, וקב וחצי כוסמין¹⁸.

ונתנין לו קב [מדת נפח] גרוגרות [תאנים יבשים] פרודות, או — אם דרסם ודיבקם בעיגול — נתן לו מהם מנה [מדת משקל] דבילה [שכך הוא הדרך: משעה שנעשין עיגולי דבילה, מוכרין אותן במשקל ולא במדת נפח].

רבי עקיבא אומר: פרס, חצי מנה דבילה.

ונתנין לעני בגורן חצי לוג יין. **רבי עקיבא אומר: רביעית הלוג.**

ונתנין לו רביעית הלוג שמן, **רבי עקיבא אומר: שמינית הלוג.**

ושאר כל הפירות שאין דרכן לאכול בקביעות, ולעשות מהן טיבול [שנות אליהו בפאה]:

אמר אבא שאול: נותנים לו כדי שימכרם העני, ויקח בהן מזון שתי סעודות!

ועלה הוא **דאמר רב: כל השיעורים שנאמרו במשנה הם למזון שתי סעודות. וכן הוא גם לעירוב. ולא אמרה רב כלל אברייתא¹⁹.**

והשתא תיקשי: **והני תפוחים נמי, ליהווי כי אפרסקים, דסגי להו בחמשה לעירוב תחומין, ואמאי צריך בעירוב להניח קב תפוחים?!**

ומשינין: **הני אפרסקים חשיבי, ואין דרך לאכול מהם בסעודה יותר מחמשה.**

ואילו **הני תפוחין לא חשיבי, ולכן אוכלים מהם יותר, ובעו קב עבור שתי סעודות.**

אמר רב יוסף: שרא ליה מריה נימחול לו אדונו, הקב"ה] לרב מנשיא בר שגובלי על שטעה והוסיף על דברי רבי שמעון בן אלעזר בברייתא העוסקת בענין עני המקבל מעשר עני בגורן, את המילים "וכן לענין עירוב".

דאנא אמרייתא ניהליה, כי אני הוא זה שאמרתי לו משמיה דרב "וכן לעירוב", אך לא על הברייתא הזאת אמרתי, אלא אמתניתין [וכפי שאבאר].

ואילו **הוא טעה ואמרה אברייתא דרבי שמעון בן אלעזר!**

כי רב אמר זאת על הא דתנן: **אין פוחתין לכל עני ועני הבאים ליטול מעשר עני בגורן, מחצי קב חטין, כאשר מעשרותיו של בעל הגורן הם מן החיטים.**

ואין פוחתין מקב **שעורין, ומהכוסמין קב ומחצה.**

17. בירושלמי: שקבלה היא בידי חז"ל שכך הוא השיעור של כל מין.

17. רש"י. אבל בירושלמי דרשי לה מקרא: ואכלו בשעריך "ושבעו", תן לו כדי שבעו, וכן הוא ברמב"ם.

19. וכתב הריטב"א: דברי אבא שאול לא שייכי בעירוב, אלא במעשר עני. וראה בהערות שם.

18. וכל השיעורים שבמשנה שיעור מזון שתי סעודות הוא, [מלאכת שלמה]. וביארו

ותמהינן על רב יוסף דקפיד על רב מנשיא :
ומאי אולמיה דהאי מתניתין מהך ברייתא?!

כלומר: מה לי אם אמרה רב על המשנה או
אם אמרה על הברייתא.

והרי המשנה והברייתא לא נחלקו, אלא
שהמשנה מדברת על קצת מינים והברייתא
על מינים אחרים. וכיון שכן, אין קפידא
לאומרה על המשנה יותר מאשר על
הברייתא. כך שאפילו אם היה שומע רב
מנשיא מרב עצמו שאומר דבריו בהדיא על
המשנה, אין להקפיד אם היה רב מנשיא
אומר אותה על הברייתא²⁰.

אילימא, שמא תאמר, כי מהאי טעמא קפיד
רב יוסף על רב מנשיא — **משום דקא תני**
בהך ברייתא: עוכלא "תבלין". ותבלין הא
לאו בני אכילה נינהו. ונימא דסבירא ליה
לרב יוסף דמשום הכי אין מערבין בהן?²¹
הא ליכא למימר!

דאטו הכא במתניתין **מי לא קתני "חטין**
ושעורין", ואף על פי דלאו בני אכילה נינהו
כמות שהן, ואין מערבין בהן.

ומכל מקום אמר רב יוסף, שרב אמר על
המשנה הזאת "וכן לעירוב"!

אלמא, רב לא נתכוין להשוות את דין עירוב
לדין המעשר לענין המינים, אלא לענין
השיעורים.

וכיון שכן, הכי נמי יש לומר "וכן לעירוב"
על השיעורים שנאמרו בברייתא, ולא קאי
אלא על סוג המינים שמערבין בהן.

אלא, **משום** הכי הוא דקפיד רב יוסף: משום
דקתני במתניתין שנותנים לעני חצי לוג יין.

ומצינו שאמר רב גם לענין עירוב: **מערבין**
בשתי רביעיות לוג של יין!

וחידוש הוא, שהרי מסתבר שמספיק רביעית
אחת של יין, שבשיעור זה היין נחשב כ"דבר
חשוב" בכל דוכתא [ריטב"א].

שמע מינה: כי קאמר רב "וכן לעירוב" —
אהא מתניתין קאמר! וללמדנו שהעירוב
בשתי רביעיות יין דוקא הוא דומה לשיעור
החשוב של יין בנתינת מעשר שני.

ומסקינן: אכן, **שמע מינה!**²²

אמר מר במשנה דמייתין לעיל: כל
האוכלין מצטרפין וכו', **ובמזון שתי סעודות**
לעירוב!

22. "להכי קפדינן שלא לשנות דברי רב מן
המשנה על הברייתא, כדי שנלמוד מדבריו דין
זה, דבעינן שתי רביעיות לעירוב. שאלמלא
אמרה רב, לא היינו סבורים כן. ואף על גב דהא
אמרה רב חדא זימנא, ניחא לן למקבע בה
מסמרות, ולאומרה לאידך מימרא ד"וכן לעירוב"
על משנתינו". [לשון הריטב"א בשם תוספות,
והוא מתוספות רבינו פרץ. וראה בתוספות

20. כן פירש הריטב"א כפירוש הפשוט, אלא
שתמה על פירוש זה. אך מרש"י נראה, דכך
מפרשה.

21. נתבאר על פי משמעות לשון רש"י. ומשמע
מיניה, דלקושטא דמילתא ולמסקנת הגמרא
מערבין בתבלין. ונחלקו הראשונים בזה.

שתיית יין בשתי סעודות, דהיינו שתי רביעיות.

אמר מר: חומין — כדי לטבל בו.

ומפרשין לה: אמר רב גידל אמר רב: כדי לטבל בו מזון שתי סעודות של ירק שממנו כל סעודתו. [ושיעורו, רביעית. תוספות ומשנה ברורה].

איכא דאמרי: הכי אמר רב גידל אמר רב: כדי לטבל בו ירק הנאכל בשתי סעודות של פת. כלומר: שסעודתו היא פת שמלפת אותה בירק, ושיעור החומין הנצרך לטיבול הירק, הוא השיעור לעירוב.

אמר מר: רבי שמעון בן אלעזר אומר: זיתים ובצלים, כדי לאכול בהן מזון שתי סעודות.

ותמהינן: ובבצלים מי מערבין?!

והתניא: אמר רבי שמעון בן אלעזר גופיה: פעם אחת שבת רבי מאיר בערדיסקיא, ובא אדם אחד לפניו. אמר לו אותו אדם: רבי! עירבתי עירוב תחומין בבצלים כדי ללכת לטיבעין!

והושיבו רבי מאיר בארבע אמות שלו, מפני שערדיסקיא היתה מחוץ לתחום עירו של אותו אדם, ולא הגיע לשם אלא מפני שסמך על עירובו [שהיתה ערדיסקיא בין עירובו לטיבעין].

וכיון שכל היוצא חוץ לתחום אין לו אלא

סבר רב יוסף למימר: שאין האוכלין מצטרפין, עד דאיכא סעודה אחת שלימה מהאי מין, וסעודה שלימה מהאי מין. אבל אין לצרף שתי סעודות משלשה או ארבעה מיני אוכל, שאין בכל מין סעודה שלימה.

אמר ליה רבה לרב יוסף: אפילו אם יש מכל מין למחצה לשליש ולרביע של סעודה, נמי מצטרף.

גופא, אמר רב: מערבין בשתי רביעיות של יין!

ותמהינן: ומי בעינן כולי האי?!

והתניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: הנותן יין לעירוב, צריך שיהא בו שיעור כדי לאכול בו [לשרות בן] פת מזון שתי סעודות.

והנותן חומין, צריך שיהא בו כדי לטבל בו מזון שתי סעודות [ומפרש לה לקמן].

זיתים ובצלים, צריך שיהא בהן כדי לאכול בהן [ללפת בהן] פת, מזון שתי סעודות.

וכיון שכן, תיקשי, למה לי שיעור שתי רביעיות יין שהוא שיעור שתי סעודות מיין לבד, והא סגי ביין בשיעור כדי לשרות בו פת מזון שתי סעודות?!

ומשנינן: התם דאמרינן דלא בעינן ביין אלא כדי לשרות בו פת בלבד, מיירי בהמרא מבשלא [ביין מבושל], שחשוב ללפת בו את הפת על ידי שריית הפת בו. אבל ביין שאינו מבושל, צריך שיהיה מהיין עצמו שיעור

שלנו]. פירושם אינו עולה בקנה אחד עם שיטת רש"י, וכן פירוש הריטב"א גופיה, שאף הוא עוד ראשונים בכיבור גמרא זו.

שלנו]. פירושם אינו עולה בקנה אחד עם שיטת רש"י, וכן פירוש הריטב"א גופיה, שאף הוא